

NA OBISKU V ŠVICARSKEM VZORČNEM SREDNJEŠOLSKEM MULTIMEDIJSKEM CENTRU COLLÈGE VOLTAIRE

Irena Kernel

UDC 027.7(494.421)

KERNEL Irena: Na obisku v švicarskem vzorčnem srednješolskem multimedijskem centru Collège Voltaire. Knjižnica, Ljubljana, 24 (1980) 1-4, str. 19—25.

Avtorica poroča, da si je leta 1976 ogledala srednješolski multimedijski center v ženevski šoli Collège Voltaire. Ta center je v letih 1969—1973 nastajal iz nekdanje šolske knjižnice. Tudi v Švici so spreminjali vzgojno-izobraževalni sistem, zato je bil razvoj iz navadne šolske knjižnice v sodobnejši knjižnični center nujen. Tak multimedijski center lahko služi za vzorec v mednarodnem merilu. Glede na to, da bomo pri nas šolstvo razvijali v usmerjeno izobraževanje, se bodo tudi naše šolske knjižnice morale spreminjati v takšne centre.

UDC 027.7(494.421)

KERNEL Irena: My Visit to the Swiss Model Multi-Medium Centre of Secondary Schools Collège Voltaire. Knjižnica, Ljubljana 24 (1980) 1-4, p. 19—25.

The authoress gives an account of her visit to the Swiss model multimedium centre of secondary schools in 1976. Collège Voltaire evolved from a former school library between 1969—1973. This development was urgent because the educational and cultural system in Switzerland was changed. Such a multi-medium centre can be used as a model for many countries and especially for ours because our schools are becoming a part of directed education.

9. aprila 1980 so delegati vseh treh zborov Skupščine SR Slovenije sprejeli zakon o usmerjenem izobraževanju. Knjižnični delavci smo predlagali vključitev nalog knjižnice že ob predlogu za izdajo zakona in osnutku, vendar smo uspeli šele z amandmajem na predlog zakona. Pot do cilja je bila vse prej kot lahka, vztrajali smo trmasto in prepričevali, kjer je bilo mogoče, kaj pomeni za stroko in uporabnike, če je vloga knjižnice v vzgojno-izobraževalnem procesu zakonsko določena tako v zakonu o osnovni šoli, ki je bil sprejet 20. februarja 1980, kot v zakonu, ki ureja izobraževalni proces v srednješolskem, višjem in visokem šolstvu, pa tudi v drugih izobraževalnih organizacijah.

Zakon o usmerjenem izobraževanju vključuje o mestu knjižnic poseben člen z naslednjo vsebino:

»Za izpolnjevanje svojih strokovnih nalog, za razširjanje in poglobljanje znanja učencev oziroma študentov in za njihovo usposabljanje za samostojno delo organizira izobraževalna organizacija knjižnico. S statutom izobraževalne organizacije se podrobneje določijo naloge knjižnice in njena vloga pri izvajanju vzgojno-izobraževalnega dela«.

Lahko trdimo, da je v členu načelno zajeta usmeritev dela knjižnic v prihodnje in zato obvezna preobrazba sedanjih šolskih knjižnic v sodobne ustanove.

Mesto bibliotekarstva v vzgojno-izobraževalnem procesu so referenti izčrpno obdelali na posvetovanju Društva bibliotekarjev Slovenije v oktobru 1979 na Bledu.

V uvodnem referatu Ignaca Kamenika smo slišali, da se »... v vzgojno-izobraževalni dejavnosti na vseh ravneh pojavlja knjižničarstvo kot eden od partnerjev pri osvajanju znanja... , druga dva partnerja sta učitelj kot posrednik na eni in učeči se na drugi strani«. Bistvenega pomena za uveljavitev knjižnice je razjasnitev dileme »... ali je bibliotekarstvo dejanski partner v samem vzgojno-izobraževalnem procesu ali pa obstaja zgolj kot njegovo (obvezno ali neobvezno) dopolnilo...«.

Sodobna šolska knjižnica mora postati učinkovit partner v vzgojno-izobraževalnem procesu. Da bi uspešno opravljala svoje naloge, mora med drugim uporabljati sodobne metode in sredstva, npr. poleg knjižnega tudi neknjižno gradivo.

Pri nas stojimo v sedanjem trenutku pred postopno, vendar kolikor je mogoče pospešeno preobrazbo šolskih knjižnic — ki so živele in delale kot dopolnilo ali pa še to ne — v interdisciplinarna središča izobraževalnega dela.

Zato bo verjetno marsikoga zanimalo, kako je potekala preobrazba ene številnih, v kabinete razdrobljenih knjižnic, v srednješolski multimedijski center, ki sem si ga ogledala v ženevski šoli Collège Voltaire poleti 1976.

Dokler ni tudi švicarskega vzgojno-izobraževalnega sistema začela podirati ideja, da je učiteljeva naloga naučiti učeče se, kako naj se učijo, ne pa posredovati informacije eks katedra, so bile šolske knjižnice rekreativno dopolnilo brez zadovoljivih pogojev za razvoj in brez usposobljenih knjižničarjev.

Preobrazba nekdanje šolske knjižnice, ki so jo obravnavali na šoli kot administrativni oddelek, v multimedijski center, je potekala v Collège Voltaire v letih 1969 do 1973.

Čeprav se zdi nelogično, je pa vendarle res, da je obstoj orientacijsko in vsebinsko zastarele knjižnice zaviral in občutno upočasnjal preobrazbo v sodobno multimedijsko središče.

Ker naj bi bila ta ženévska kantonalna srednješolska knjižnica vzorčna knjižnica za vso Švico, so imeli na voljo dovolj sredstev za realizacijo najsodobnejšega projekta. Denarja je bilo obilo, kljub temu pa je bilo treba premagati na poti posodabljanja še celo vrsto preprek. Preobrazbo je začel tako rekoč en sam učitelj. Ostalo učno osebje in vodstvo je bilo treba dolgo prepričevati. Lucija Scherrer, ki je izpeljala posodobitev šolske knjižnice v Collège Voltaire, je končno uspela pri sodelavcih z idejo, da šola potrebuje večjo knjižnico. Večina učiteljev ni videla nikakršne potrebe, da bi ustanovili dobro skupno organizirano knjižnico za učence in učitelje namesto številnih kabinetnih.

Verjetno so nasprotovali tudi zato, ker si niso mogli predstavljati, kaj bi jim sodoben multimedijski center lahko nudil. Po drugi strani večine učiteljev sploh ne skrbi, kje bodo učenci dobili gradivo za obdelavo različnih tem.

Ne nazadnje so nasprotovali tudi zaradi tega, ker mora biti pouk, ki temelji na različnih, *tudi* učencem dostopnih virih, bistveno drugačen.

Že samo iz omenjenih razlogov sledi zaključek, da učitelji nikoli ne bodo tisti subjekti, ki bi spodbujali preobrazbo zatečenega stanja.

Preobrazbo lahko spodbudi knjižnični delavec, ki pa ima na šoli le redkokdaj močno pozicijo; šola ga prišteva k administrativnemu osebju in na šoli je praviloma en sam. V dialogih z učitelji se knjižnični delavec sooča s širokim obsegom znanja. Njegovo lastno znanje pa je zelo splošno in tudi ni strokovno usposobljen za specifične naloge, ki naj bi jih imela šolska knjižnica v delu in življenju posamezne šole.

Izkušnje na šoli Collège Voltaire so pokazale, da je za uveljavitev knjižničnega delavca in šolske knjižnice nujno, da postanejo tako rekoč vsi učitelji in učenci uporabniki knjižnice. Iz potencialnih pa bodo postali stalni uporabniki takrat, če bodo dobili v knjižnici gradivo, ki ga potrebujejo za svoje delo. Prvenstvena naloga knjižničnega delavca je torej, da s sodelovanjem učiteljev in učencev nabavi ustrezno knjižnično gradivo.

Nakup knjižnega in neknjižnega gradiva poteka v Collège Voltaire v sporazumu z učitelji. Tako so učitelji, ki naj bi dobro poznali informacije za svoje področje in stalno zasledovali novosti v stroki,

soodgovorni za ustreznost knjižničnega gradiva. To je nadvse pomembno, ker poteka v knjižničnih prostorih tudi pouk.

Učitelji in učenci lahko vedno predlagajo nakup novih medijev. Za ta namen imajo razmnožen poseben obrazec.

V Collège Voltaire se zbirajo učitelji — večkrat letno, ali celo večkrat na mesec, če je potrebno — da bi se pogovorili o svojem področju dela. Eden izmed učiteljev take skupine je zadolžen za stalne dveurne tedenske stike s knjižnico.

Ko je knjižnično gradivo nabavljeno, mora biti lahko dosegljivo, drugače knjižnica ne more zadovoljivo opravljati svoje primarne naloge posredovalca. Knjižnično gradivo mora biti ustrezno postavljeno, na voljo morajo biti splošno uporabne informacije o njem, center mora biti odprt kolikor je mogoče dolgo, potrebno pa je tudi uvajanje — tako dijakov kot učiteljev — v čimbolj samostojne uporabnike. Po opisanih organizacijskih in delovnih izkušnjah multimedijskega centra v Ženévi, ki bi jih lahko v marsičem koristno uporabili tudi v naših razmerah, se bo morda kdo vprašal: »Kakšen pa je sploh ta center?«

Srednješolska knjižnica, multimedijski oziroma dokumentacijski center Collège Voltaire je namenjena 12.000 dijakom od 15. do 19. leta starosti ter učiteljem.

Po funkciji je središče šole, locirana pa je v pritličju ene novejših stavb s pogledom na park.

Šolo Collège Voltaire sestavljajo namreč starejše stavbe (nekatere nosijo letnico še iz začetkov tega stoletja) in nov kompleks, zato knjižnice glede poti uporabnikov niso mogli postaviti v središče šole, kar je po najnovejših priporočilih za šolske knjižnice idealno.

Vsa dejavnost se odvija v dvorani z nosilnimi stebri. Posamezni prostori: pisarnica za bibliotekarja, manjši čitalniški prostor za zbrano delo, soba za predavanja in skupen študij, štiri kabine za poslušanje posnetega glasbenega in drugega gradiva, območje za postavitev knjižnega in neknjižnega gradiva skupaj s čitalnico s 120 sedeži so opredeljeni le z lesenimi in steklenimi površinami. Tako bi bilo mogoče brez večjih stroškov spreminjati namembnost, kar je ena temeljnih zahtev za gradnjo knjižnic v našem času. Kljub temu, da je bilo dovolj denarja za opremo, presenetljivo obiskovalca kovinske police za knjižno gradivo, verjetno zato, ker je v nas zakoreninjeno mnenje, da police iz kovine sodijo predvsem v skladišče.

Ob sivem tapisonu na tleh, ob belih stenah in svetlo sivih mizah oranžne kovinske police ter oranžni stoli poživijo prostor. Opremo

so kupili v Italiji. Za Italijane pa je znano, da imajo smisel za oblikovanje.

15.000 enot knjižnega sklada je postavljenih v prostem pristopu. Čitalniški prostor ni prostorsko ločen od knjižnega in neknjižnega gradiva, tako je mogoče vse medije nemoteno uporabljati.

Video gradivo hranijo v omaricah, ki imajo namesto polic posebne mreže v vodoravni legi. Ko potegne uporabnik polico iz predala, so diapozitivi od spodaj osvetljeni in zato lepo vidni. Magnetne video trakove imajo v posebnih predelih, kasete pa v katalogom podobnih omaricah. Magnetne trakove uporabljajo v večnamenski sobi. Kažejo jih z aparaturo, ki je sicer običajna televizija. V istem prostoru je tudi posebna priprava za prenos tega, kar je profesor nekdanj pisal na črno, prašno tablo, s prozornega papirja na platno.

Zanimivo je, da kabin za individualno poslušanje kaset uporabniki ne marajo in so jih zato spremenili v nekakšna skladišča odlagališča.

Avdio medije mladi raje poslušajo ob oknih, kjer so majhne mizice in vtičnice, čeprav je bila ta možnost sprva zamišljena kot rezerva. Kaže, da majhne kabine učinkujejo psihološko neugodno in uporabnike nekako utesnjujejo.

V primerjavi s knjižnim neknjižno gradivo ne vzame mnogo prostora za hranjenje in uporabo.

Na rabo neknjižnih medijev se tako učitelji kot učenci šele polagoma privajajo. Še vedno prevladuje uporaba tiskanega gradiva, posebno močno je povpraševanje po dokumentaciji. Izrezane članke iz časopisov in časnikov — kot najaktualnejšo informacijo o posameznih vprašanjih — hranijo v polivinilastih mapah, ki so obešene v omaricah.

Omenili smo že, da morajo biti za uspešno delo knjižnic poleg primerne knjižničnega gradiva na voljo splošno uporabne informacije o tem, kaj knjižnica lahko nudi. Zbrano gradivo po posameznih področjih in postavljeno na enem mestu v prostem pristopu je eden osnovnih pogojev za dobro delo. Od katalogov je obvezen geselski katalog s podatki, ki povedo, ali imajo v knjižnici o nekem vprašanju informacijo v knjižni ali neknjižni obliki. Katalogni listki so zaradi preglednosti za različne medije različnih barv.

Seveda ne bo mogel nikoli še tako odličen katalog odgovoriti na vsa vprašanja. Ni slučajno, da je katalog postavljen v Collège Voltaire blizu vhoda oziroma izhoda nasproti izposojevalčeve mize.

Knjižnični delavec mora tako obvladati knjižnico, da zna svetovati in usmerjati uporabnika. Da bi tak v resnici tudi bil, mora

imeti čas za svoje permanentno izobraževanje, obiskovati mora razne dopolnilne tečaje, poznati tokove šolanja itd.

Glede odprtosti, ki je v knjižnicah vseh tipov zaradi pomanjkanja kadrov pogosto nezadovoljiva, razberemo v poslovnih pravilih centra Collège Voltaire, da je knjižnica odprta ob delavnikih od 8. do 18. ure, razen četrta in sobota, ko delajo le do 12. ure.

Če je odprtost ustrezna, pa je uvajanje uporabnikov v knjižnico še nezadostno in zasilno. V osnovni šoli zaradi posebnega načina dela in organizacije šolskih knjižnic uvajanja še ni, tako pridejo v razvito srednješolsko knjižnico dijaki brez sistematične knjižne, književne in knjižnične predvzgoje. V Collège Voltaire obišejo ob začetku šolskega leta učitelji, ki to *hočejo*, skupaj z učenci knjižnico za uro ali dve. Ob tej priložnosti seznanijo mlade na kratko o centru. To je vse glede teoretičnega uvajanja, praktično pa ga nato izvaja knjižnični delavec ob individualnih stikih z mladimi uporabniki.

Po zagotovitvah Lucije Scherrer pri uvajanju ne smemo spregledati tudi učiteljev. Čeprav so končali univerzo, so skoraj vsi pozabili ali pa se sploh nikoli niso naučili tehnike raziskovanja. Za učitelje organizira knjižnica študijske dneve po predmetnih področjih.

V skladu s poslovníkom si lahko uporabniki izposojajo knjižno in neknjižno gradivo tudi na dom. Izposojevalni rok je dva tedna. Enkrat ga lahko podaljšajo, če ni povpraševanja po določenih naslovih. Priročnike izposojajo na dom le od 17.30 do 8.10 naslednjega dne. O izposoji neknjižnega gradiva na dom odloča bibliotekar. Pri knjigah je zamudnina 20 centov za zamujeni dan, za priročniško gradivo pa 50.

Po pripovedovanju Lucije Scherrer naj bi jeseni 1976 odprli multimedijski center tudi za zunanje uporabnike, ki se samoizobražujejo. Knjižnica naj bi bila za permanentno izobraževanje odraslih odprta ob delovnikih od 17. do 20. ure, v četrtek pa od 15. do 21. ure.

V nasprotju z Dansko, kjer ima javna knjižnica funkcijo šolske, naj bi v Ženevi poizkusili v obratni smeri. Tudi ta zamisel je naltela pri učiteljih na hud odpor, ker bodo morali v času odprtosti pomagati vsem, ki bi njihovo pomoč potrebovali.

Zaključek:

Če bi hoteli na kratko povzeti vsebino zapisanega, bi lahko rekli, da je nekdanja šolska knjižnica v Collège Voltaire podobna našim sedanjim knjižnicam na srednjih šolah.

Sprememba celotnega vzgojno-izobraževalnega procesa je tudi v Švici sprožila dejansko preobrazbo šolskega knjižničarstva.

Za praktično izvedbo naprednih zamisli o vlogi šolske knjižnice, ki so prodrle tudi do nas, so poklicani šolski knjižnični delavci, ki pa morajo imeti močno oporo v svoji stroki.

Izkušnje multimedijskega centra Collège Voltaire v Ženevi so bile verificirane tudi v mednarodnem merilu, zato so za nas ne le informacija, temveč jih lahko koristno uporabimo kot usmeritev in praktičen napotek pri spreminjanju zastarelega v sodobno, funkcionalno šolsko knjižničarstvo.

Literatura in viri:

1. Scherrer, L.: The conversion of secondary school libraries into multimedia centres: an experience in the Canton of Geneva. Meeting of experts on the development of school libraries into multimedia centres in secondary level education. United Nations educational, cultural and scientific organisation, Geneva, 10—13 June 1974. *FRAN. ST: 6*

(Fotografski posnetek gradiva.)

2. Scherrer, L.: The conversion of secondary school libraries into multimedia centres; an experience in the Canton of Geneva. Planning group on School libraries, IFLA. Lausanne, August 1976. *ANG. ST: 4*

(Fotografski posnetek gradiva.)

3. Ogljed multimedijskega centra Collège Voltaire v Ženevi in pogovor z Lucijo Scherrer poleti 1976.

4. Kernel, I.: Knjige pod skupno streho. (O osnovnošolskih knjižnicah v ženevskem kantonu.) Prosvetni delavec, št. 9, 13. maj 1977. *SLOV. ST: 3*

5. Zakon o osnovni šoli. Gradivo za Skupščino SR Slovenije, februar 1980. *SLOV. ST: 1*

6. Zakon o usmerjenem izobraževanju. Gradivo za Skupščino SR Slovenije, april 1980. *SLOV. ST: 1*

7. Gradivo strokovnega posvetovanja Društva bibliotekarjev Slovenije, Bled, oktober 1979.